

Α΄. ΚΕΙΜΕΝΟ: Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Όνειρο στο κύμα

(απόσπασμα): «Η τελευταία χρονιά που ήμην ακόμη φυσικός άνθρωπος ... έβροσκα τα αίγας των καλογήρων, των πνευματικών πατέρων μου».

Ἡ τελευταία χρονιά πού ήμην ακόμη φυσικός ἄνθρωπος ἦτον τό θέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 187... Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, καστανόμαλλος βοσκός, κ' ἔβροσκα τὰς αἶγας τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἰς τὰ ὄρη τὰ παραθαλάσσια, τ' ἀνερχόμενα ἀποτόμως διά κρημνώδους ἀκτῆς, ὑπερθεν τοῦ κράτους τοῦ Βορρᾶ καί τοῦ πελάγους. Ὅλον τό κατάμερον ἐκεῖνο, τό καλούμενον Ξάρμενο, ἀπό τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα κατέπλεον ξάρμενα ἢ ξυλάρμενα, ἐξωθούμενα ἀπό τὰς τρικυμίας, ἦτον ἰδικόν μου.

Ἡ πετρώδης, ἀπότομος ἀκτὴ του, ἡ Πλατάνα, ὁ Μέγας Γιαλός, τό Κλῆμα, ἔβλεπε πρὸς τόν Καικίαν, καί ἦτον ἀναπεπταμένη πρὸς τόν Βορρᾶν. Ἐφαινόμην κ' ἐγὼ ὡς νὰ εἶχα μεγάλην συγγένειαν μέ τούς δύο τούτους ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι ἀνέμιζαν τὰ μαλλιά μου, καί τὰ ἔκαμναν νὰ εἶναι σγουρά ὅπως οἱ θάμνοι κ' αἱ ἀγριελαῖαι, τὰς ὁποίας ἐκύρτωναν μέ τό ἀκούραστον φύσημά των, μέ τό αἰώνιον τῆς πνοῆς των φραγγέλιον.

Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, καί τὰ βουνά. Τό χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἦρχετο νὰ ὀργώση ἢ νὰ σπείρη, κ' ἔκαμνε τρίς τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: «*Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ*

Υίου καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτό τό χωράφι, γιά νά φᾶνε ὄλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καί τά πετεινά τ' οὐρανοῦ, καί νά πάρω κ' ἐγώ τόν κόπο μου!»

Ἐγώ, χωρίς ποτέ νά ὀργώσω ἢ νά σπείρω, τό ἐθέριζα ἐν μέρει. Ἐμιμούμην τούς πεινασμένους μαθητάς τοῦ Σωτῆρος, κ' ἔβαλλα εἰς ἐφαρμογήν τὰς διατάξεις τοῦ *Δευτερονομίου* χωρίς νά τὰς γνωρίζω.

Τῆς πτωχῆς χήρας ἦτον ἡ ἄμπελος μόνον εἰς τὰς ὥρας πού ἤρχετο ἡ ἰδία διά νά θειαφίση, ν' ἀργολογήση, νά γεμίση ἕνα καλάθι σταφύλια, ἢ νά τρυγήση, ἂν ἔμενε τίποτε διά τρύγημα. Ὅλον τόν ἄλλον καιρόν ἦτον κτήμα ἰδικόν μου.

Μόνους ἀντιζήλους εἰς τήν νομήν καί τήν κάρπωσιν ταύτην εἶχα τούς μισθωτούς τῆς δημαρχίας, τούς ἀγροφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐπί τῆ προφάσει, ὅτι ἐφύλαγαν τὰ περιβόλια τοῦ κόσμου, ἐννοοῦσαν νά ἐκλέγουν αὐτοί τὰς καλυτέρας ὀπώρας. Αὐτοί πράγματι δέν μοῦ ἤθελαν τό καλόν μου. Ἦσαν τρομεροί ἀνταγωνισταί δι' ἐμέ.

Τό κυρίως κατάμερόν μου ἦτο ὑψηλότερα, ἔξω τῆς ἀκτῖνος τῶν ἐλαιώνων καί ἀμπέλων, ἐγώ ὅμως συχνά ἐπατοῦσα τὰ σύνορα. Ἐκεῖ παραπάνω, ἀνάμεσα εἰς δύο φάραγγας καί τρεῖς κορυφάς, πλήρεις ἀγρίων θάμνων, χόρτου καί χαμωκλάδων, ἔβοσκα τὰ γίδια τοῦ Μοναστηρίου. Ἦμην «παραγυῖός», ἀντί μισθοῦ πέντε δραχμῶν τόν μῆνα, τὰς ὁποίας ἀκολούθως μοῦ ἠῤῥησαν εἰς ἕξ. Σιμά εἰς τόν μισθόν

τουτον, τό Μοναστήρι μου ἔδιδε καί φασκιές διά τσαρούχια, καί ἄφθονα μαῦρα ψωμιά ἢ πίττες, καθώς τά ὠνόμαζαν οἱ καλόγηροι.

Μόνον διαρκῆ γείτονα, ὅταν κατηρόμην κάτω, εἰς τήν ἄκρην τῆς περιοχῆς μου, εἶχα τόν κύρ Μόσχον, ἕνα μικρόν ἄρχοντα λίαν ιδιότροπον. Ὁ κυρ Μόσχος ἐκατοῖκει εἰς τήν ἐξοχήν, εἰς ἕνα ὠραῖον μικρόν πύργον μαζί μέ τήν ἀνεψιάν του τήν Μοσχούλαν, τήν ὁποίαν εἶχεν υἰοθετήσει, ἐπειδή ἦτον χηρευμένος καί ἄτεκνος. Τήν εἶχε προσλάβει πλησίον του, μονογενῆ, ὀρφανήν ἐκ κοιλίας μητρός, καί τήν ἠγάπα ὡς νά ἦτο θυγάτηρ του.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ἀποκτήσει περιουσίαν εἰς ἐπιχειρήσεις καί ταξίδια. Ἔχων ἐκτεταμένον κτῆμα εἰς τήν θέσιν ἐκείνην, ἔπεισε μερικούς πτωχοῦς γείτονας νά τοῦ πωλήσουν τούς ἀγρούς των, ἠγόρασεν οὕτως ὀκτώ ἢ δέκα συνεχόμενα χωράφια, τά περιετοίχισεν ὅλα ὁμοῦ, καί ἀπετέλεσεν ἕν μέγα διά τόν τόπον μας κτῆμα, μέ πολλῶν ἑκατοντάδων στρεμμάτων ἕκτασιν. Ὁ περίβολος διά νά κτισθῆ ἐστοίχισε πολλά, ἴσως περισσότερα ἢ ὅσα ἠξίζε τό κτῆμα· ἀλλά δέν τόν ἔμελλε δι' αὐτά τόν κύρ Μόσχον θέλοντα νά ἔχη χωριστόν οἶονεῖ βασίλειον δι' ἑαυτόν καί διά τήν ἀνεψιάν του.

Ἔκτισεν εἰς τήν ἄκρην πυργοειδῆ ὑψηλόν οἰκίσκον, μέ δύο πατώματα, ἐκαθάρισε καί περιεμάζευσεν τούς ἐσκορπισμένους κρουνοῦς τοῦ νεροῦ, ἠνοιξε καί πηγάδι πρός κατασκευήν μαγγάνου διά τό πότισμα. Διήρесе τό κτῆμα εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς ἄμπελον,

ἐλαιῶνα, ἀγροκήπιον μέ πλήθος ὀπωροφόρων δένδρων καί κήπους μέ αίμασιάς ἢ μπουστάνια. Ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, κ' ἔζη διαρκῶς εἰς τήν ἐξοχήν, σπανίως κατερχόμενος εἰς τήν πολίχνην. Τό κτήμα ἦτον παρά τό χειλος τῆς θαλάσσης, κ' ἐνῶ ὁ ἐπάνω τοῖχος ἔφθανεν ὡς τήν κορυφήν τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὁ κάτω τοῖχος, μέ σφοδρόν βορρᾶν πνέοντα, σχεδόν ἐβρέχετο ἀπό τό κῦμα.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφιάν τό τσιμπούκι του, τό κομβολόγι του, τό σκαλιστήρι του καί τήν ἀνεψιάν του τήν Μοσχούλαν. Ἡ παιδίσκη θά ἦτον ὡς δύο ἔτη νεωτέρα ἐμοῦ. Μικρή ἐπήδα ἀπό βράχον εἰς βράχον, ἔτρεχεν ἀπό κολπίσκον εἰς κολπίσκον, κάτω εἰς τόν αἰγιαλόν, ἔβγαζε κοχύλια, κ' ἐκυνηγοῦσε τά καβούρια. Ἦτον θερμόαιμος καί ἀνήσυχος ὡς πτηνόν τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἦτον ὠραία μελαχροινή, κ' ἐνθύμιζε τήν νύμφην τοῦ *Ἄισματος* τήν ἡλιοκαυμένην, τήν ὁποίαν οἱ υἱοί τῆς μητρος της εἶχαν βάλει νά φυλάη τ' ἀμπέλια· «Ἰδού εἶ καλή, ἢ πλησίον μου, ἰδού εἶ καλή· ὀφθαλμοί σου περιστεραί...» Ὁ λαιμός της, καθώς ἔφεγγε καί ὑπέφωσκεν ὑπό τήν τραχηλιάν της, ἦτον ἀπείρως λευκότερος ἀπό τόν χρῶτα τοῦ προσώπου της.

Ἦτον ὠχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα καί μοῦ ἐφαίνετο νά ὁμοιάζη μέ τήν μικρήν στέρφαν αἶγα, τήν μικρόσωμον καί λεπτοφυῆ, μέ κατάστιλπνον τρίχωμα, τήν ὁποίαν ἐγώ εἶχα ὀνομάσει Μοσχούλαν. Τό παράθυρον τοῦ πύργου τό δυτικόν ἠνοιέγετο πρὸς τόν λόγγον, ὁ ὁποῖος ἤρχιζε νά βαθύνεται πέραν τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ὅπου

ἦσαν χαμόκλαδα, εὐώδεις θάμνοι, καί ἀργιλλώδης γῆ τραχεία. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ περιοχή μου. Ἔως ἐκεῖ κατηρόμην συχνά, κ' ἔβοσκα τὰς αἴγας τῶν καλογήρων, τῶν πνευματικῶν πατέρων μου.

Β'. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σε ποιο χώρο τοποθετεῖ ο συγγραφέας το σκηνικό του διηγήματος, ποια μέρη ξεχωρίζουν στην αφήγηση και ποια σημασία ἔχουν τα χαρακτηριστικά τους;

Μονάδες 15

2. Ποιες γλωσσικές ποικιλίες διακρίνετε στη γλώσσα του αφηγητή, ἀπό πού εἶναι ἀντλημένες;

Μονάδες 20

3. Ποια στοιχεία συνάγετε για την προσωπικότητα του βοσκού ἀπό τα λεγόμενά του;

Μονάδες 20

4. Να σχολιάσετε την προσωπικότητα του κυρ Μόσχου. Ἀπό πού προκύπτει ὅτι ἦταν «λίαν ἰδιότροπος»;

Μονάδες 25

5. Να εντοπίσετε τη συγγένεια ἀνάμεσα στη «Μοσχούλα» του Παπαδιαμάντη και στη «Φεγγαροντυμένη» του ἀποσπάσματος του Κρητικού του Διονυσίου Σολωμού (Ἀπόσπασμα 4 [21.]).

4 [21]

Ἐκοίταξε τ' ἀστέρια, κι ἐκεῖνα ἀναγαλλιάσαν,

Καί τήν ἀχτινοβόλησαν καί δέν τήν ἐσκεπάσαν·

Κι ἀπό τό πέλαο, πού πατεῖ χωρίς νά τό σουφρώνει,

Κυπαρισσένιο ἀνάερα τ' ἀνάστημα σηκώνει,

Κι άνει τς άγκάλες μ' έρωτα καί μέ ταπεινοσύνη,
Κι έδειξε πάσαν όμορφιά καί πάσαν καλοσύνη.
Τότε από φώς μεσημερνό ή νύχτα πλημμυρίζει,
Κι ή χτίσις έγινε ναός πού όλοϋθε λαμπυρίζει.
Τέλος σ' έμέ πού βρίσκομουν όμπρός της μέσ στά ρειθρα,

Καταπώς στέκει στό Βοριά ή πετροκαλαμίθρα,
Όχι στην κόρη, αλλά σ' έμέ τήν κεφαλή της κλίνει·
Τήν κοίταζα ό βαριόμοιρος, μ' έκοίταζε κι εκείνη.
Έλεγα πώς τήν είχα ιδει πολύν καιρόν όπίσω,
Κάν σε ναό ζωγραφιστή μέ θαυμασμό περίσσο,
Κάνε τήν είχε έρωτικά ποιήσει ό λογισμός μου,
Κάν τ' όνειρο, όταν μ' έθρεφε τό γάλα τής μητρός μου·
Ήτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι άστοχισμένη,
Πού όμπρός μου τώρα μ' όλη της τή δύναμη προβαίνει·
Σάν τό νερό πού τό θωρεϊ τό μάτι ν' αναβρύζει
Ξάφνου όχ τά βάθη τοϋ βουνοϋ, κι ό ήλιος τό στολίζει.
Βρύση έγινε το μάτι μου κι όμπρός του δέν έθώρα,
Κι έχασα αυτό τό θεϊκό πρόσωπο για πολλή ώρα,
Γιατί άκουγα τά μάτια της μέσα στά σωθικά μου,
Πού έτρέμαν καί δέ μ' άφηναν νά βγάλω τή μιλιά μου·

Όμως αυτοί είναι θεοί, καί κατοικοϋν άπ' όπου
Βλέπουνε μέσ στην άβυσσο καί στην καρδιά τ' άνθρώπου,
Κι ένιωθα πώς μοϋ διάβαζε καλύτερα τό νοϋ μου
Πάρεξ άν ήθελε τής πω μέ θλίψη τοϋ χειλιοϋ μου:

«Κοίτα με μέσ στά σωθικά, πού φύτρωσαν οί πόνοι

.....

.....

Όμως έξεχειλίσανε τά βάθη τῆς καρδιάς μου·

Τ' αδέλφια μου τά δυνατά οί Τουρκοί μου τ' αδράξαν,

Τήν αδελφή μου άτίμησαν κι άμέσως τήν έσφάξαν,

Τόν γέροντα τόν κύρην μου έκάψανε τό βράδι,

Καί τήν αυγή μου ρίζανε τή μάνα στό πηγάδι.

Στην Κρήτη.....

Μακριά 'πό κείθ' έγιόμισα τέσ φοϋχτες μου κι έβγῆκα.

Βόηθα, Θεά, τό τρυφερό κλωνάρι μόνο νά 'χω·

Σέ γκρεμό κρέμουμαι βαθύ, κι αυτό βαστῶ μονάχο».

Μονάδες 20

Κούζας Ιωάννης